

Oponentský posudek na bakalářskou práci Michaely Bechnerové

Práce se zabývá literárním dílem Josefa Čapka, na příkladu několika vybraných děl (Krakonošova zahrada, Lelio, Stín kapradiny a Kulhavý poutník). Tato díla jsou blíže analyzována a slouží k demonstraci Čapkových výrazných motivů a literárních postupů. Kromě knih pro děti, divadla, esejistiky a publicistiky tedy zůstaly stranou Zářivé hlubiny, Pro delfína, Psáno do mraků a Básně z koncentračního tábora. Zmíněný výběr je jistě přípustný, protože i tak si Michaela Bechnerová svůj úkol hodně ztížila. Zpracovává totiž Čapkovu literární tvorbu takřka v celém jejím časovém rozsahu a přihlíží i k výtvarnému dílu. Ale i tak měl být výběr děl reflektován. Proč byla například zvolena raná Krakonošova zahrada, kde se autorova poetika teprve formovala? Proč nebyla dána přednost Zářivým hlubinám, kde lze navíc autorství některých próz určit? Atd.

V každém případě však prokázala Michaela Bechnerová dobrou orientaci v Čapkově tvorbě i v poměrně rozsáhlé sekundární literatuře (z ní bych snad doplnil jenom Černého esej z Kritického měsíčníku). Z ní se nejvíce opírá o studie Jiřího Opelíka (viz i kapitola Podmanění moderního umění patrně inspirovaná Opelíkovým Podrobením ismů), což je jistě dobrá volba. Zajímavé jsou také korespondence s Čapkovou výtvarnou tvorbou. A také některé dílčí postřehy.

Úkolem oponenta je vyslovovat výhrady a kritické připomínky. Tady jsou. Čapkovy texty jsou často poměrně náročné na interpretaci a ukazují několika směry. Někdy se mi zdá, že autorka práce pojmenovala jeden směr, ale nedoplnila ho jiným. Například postavy žen v juveniliích jsou jistě prezentovány jako tajuplné, pro muže nepochopitelné bytosti. Ale zároveň je tato tajemnost či démoničnost také ironizována, což by se mohlo doplnit. O souboru Lelio se píše, že vznikl v letech 1914–1916, v době autorovy „osobní i společenské krize, proto je plný pesimistických nálad a temných výjevů.“ Což je v podstatě pravda, souvislost je zřejmá, ale formulace sugeruje jakýsi poměr příčiny a důsledku. Umění není pouhou reakcí na vnější podněty. Koneckonců titulní próza souboru vznikla už před válkou. Podobné poněkud krátké spojení: „Reálný svět vnímá Čapek (spíše autor, JH) jako chaotický a necelistvý, k jeho zacelení dochází prostřednictvím světa vnitřního – lidské duše. Proto se povídky vyznačují značnou lyričností.“ (s. 16) Obě tvrzení jsou na místě, ale důsledkem chaotického vidění světa nemusí být lyričnost. Jinde Michaela Bechnerová dokládá, na základě Marešovy studie, absenci osobních jmen v knize Lelio. Jistě má pravdu, že jde o poukaz na univerzalitu lidského bytí, jeho problematickou existenci. K tomu bych doplnil anonymizaci, ztrátu lidské tváře (jako Kafkův K.), jak to vyplývá z uvedeného citátu z Plynoucího do Acherontu. Nejde však ani tak o „nedůležitost jmen“, spíše o důležitost nepojmenování. Na následující straně se píše, že obrazy dětství a dětského světa pro Čapka představovaly útočiště, útěchu. To je opět pravda, ale zároveň šlo o spontánnost, hravost, jistou elementární tvořivost, kterou Čapek shodně s avantgardou hledal právě tak ve světě dětství jako v negerských plastikách a periferních zjevech kultury. Adekvátní zřejmě není ani výraz „pocity znechucení“ v souvislosti s povídkou Syn zla. To by se spíše hodilo na dekadenci, přesnější by zde asi bylo úzkost, ořes, hrůza, deprese apod.

V některých případech se píše o „Čapkovi“, kde by byl na místě spíše pojem autor nebo vypravěč (jak je to kupř. na s. 20). Identifikace vypravěčů prózy Systém s bratry Čapky není korektní, ačkoliv ne právě šťastná Kožmínova formulace („dva z nich byli zřejmě bratři Čapkové“) k tomu může svěst. Nevím, zda lze mluvit o Krakonošově zahradě jako o „výboru“ (s. 6 a 8). Jistě to nejsou všechny prózy, které autoři v dané době (ne ovšem 1908–1910, jak se uvádí, ale 1908–1912, O různých prostředcích vyšlo ve Večeru 1912 a Rozkoše okamžiků a Rozkoše samoty v Přehledu 1911) napsali. Ale je to autorský soubor, který funguje jako celek, ne výbor. Je postava továrníka Ripratona dandy? Nebo spíše bezohledný kapitalista? Podkapitola Humor by se měla spíše jmenovat Komika, neboť pojednává o satíře, parodii atd. Prívlastek čapkovský se v češtině píše s malým písmenem.

Autorka bakalářské práce se dobře orientuje v odborné čapkovské literatuře i v díle Josefa Čapka. Neuvádí však další teoretické studie (například naratologické), jimiž by své analýzy mohla podepřít, ani práce literárněhistorického typu Dějiny nové moderny a Heselář české avantgardy. Práce je spíše shrnutím dosavadních poznatků doplněná některými novými postřehy. Domnívám se, že práce splnila daná kritéria. Vzhledem k uvedeným připomínkám navrhuji hodnocení „velmi dobře“, případně „dobře“ podle průběhu obhajoby.

